

Diena (Kultūras Diena): Skaistums bez putukrējuma

Publicēta: 27.04.2007.

Dž.Verdi operas Traviata jauniestudējuma pirmizrādes Latvijas Nacionālajā operā

20. un 22.IV. Režisors A.Žagars

Tik salda, tik skaista, tik pazīstama. Vienmēr pieprasīta un tāpēc tik neizbēgama ikviena opereteātra repertuārā. Tas, protams, par Džuzepes Verdi operu Traviata, kuras melodiskos hitus pazīst un, šūpojoties līdzī mūzikas līganajiem valšu ritmiem, mēdz dungot pat tie, kuri sevi nepieskaita opermīļotāju sabiedrībai. Traviatas, šīs augstas klases muzikāli estētisko baudu avota, saldums gan pievelk, gan biedē, jo pašas mūzikas un izkoptās dziedāšanas (piemēram, Violetas spinto koloratūru) gloricētais, pašvērtīgais skaistums it viegli aizēno traģiskā mīlestības un sabiedrības tikumu stāsta patieso būtību. Bet tajā ir īstu sāpju skaudrums, turklāt vēl sakņots patiesos dzīves notikumos, kuri bija saistīti ar Frančesko Marijas Pjaves libreta pirmavota - romāna, vēlāk arī lugas Kamēliju dāma autora Aleksandra Dimā dēla dzīvi un rakstnieka mīļākās absolūti reālas parīzietes Marijas Dīplesī skumjo likteni. Tikai atšķirībā no Dž.Verdi operas titulvarones Violetas Valerī viņa nomira ar diloni laikā, kamēr nesenis mīlētājs atradās ilgstošā ārzemju ceļojumā. Autobiogrāfiskajā romānā viņas vārds ir Margarita Gotjē.

Taču kāpēc gan atkārtot to, ko visi jau sen zina? Tikai tāpēc, lai atgādinātu, ka melodiski tik skaistā, valša un citos sadzīves mūzikas ritmos balstītā opera savā dziļākajā būtībā ir patiesa, ļoti traģiska intīma drāma. Daļa no visīstākās un viscilvēciskākās dzīves pieredzes. Tieši tāpēc iepriecina tas, ka iepriekšējo, pelēcīgi butaforisko un visu veidu nabadzības apzīmogoto Traviatas uzvedumu mūsu Operā nomainījis mīlestības drāmas vēstījums, par kādu šo pazīstamo sižetu Andreja Žagara režijas lasījumā, krāšņi elegantajos Kristīnes Pasternakas tērpos un Gļeba Fiļštinska perfektajā skatuves izgaismojumā vērtā abu pirmizrāžu drāmas trijstūra un arī tam tuvāko personāžu izpildītāji ar Ģintaru Rinkeviču pie diriģenta pulsts.

Nevar nenoticēt

Abos vakaros karsta un patiesa risinājās mīlas drāma, ko titulvarones kurtizānes Violetas Valerī un Alfrēda Žermona lomās skatītāju acu priekšā izdzīvoja šīs lomas debitante LNO galvenais soprāns Kristīne Opolais un pirms pāris gadiem L.Janāčeka operā Jenūfa pirmoreiz iepazītais čehu tenors Pāvels Černohs kopā ar tēva un augstākās sabiedrības redzamo tikumu simbola Žorža Žermona lomā jau gadiem rūdīto LNO baritonu Samsonu Izjumovu. K.Opolais un P.Černoha starpā uz skatuves valda visneviltotākā mīlas pāra ķīmija, kopā ar viņu abu jaunību un netēloto degsmi, kura stāv pāri savstarpējās balsu vokālās atbilstības un citiem akadēmiskajiem opermākslas likumiem. Violetas dziedājumos - sākot jau ar nevērīgo atbildi uz Alfrēda atziņas mīlā, 1.cēliena lielo - spilgti kontrastainas pašatklāsmes un iekšējās cīņas āriju, turpinot izvērstajā 2.cēliena skatā ar Žermonu tēvu, attiecību samezģlojumā Floras ballē un beidzot ar sāpju pilnajām atvadām no dzīves un laimes 3.cēlienā - valdzina tas, cik ticami K.Opolais balsī izpaužas īstas, neviltotas emocijas: tieša, cilvēciska reakcija un pārdzīvojumi, kuri operas gaitā kļūst arvien dziļāki un sāpīgāki.

Kad viņa savā pirmajā lielajā ārijā un Alfrēda skavās 1.cēliena noslēgumā dzied koloratūras, tie ir īsti, emocionāli izsaučieni, reaģējot uz pašas pretrunīgajām iekšējām cīņām vai mīlotā pieskārieniem. Viņas koloratūras nav vokāli perfektas, toties tām ir erotisks segums! Tajās virmo seksuāli dzīvas sievietes asinis! Tiesa gan, 1.cēlienā pietrūkst īsta spožuma. Piestrādājot pie tā, Violetas turpmākās pārtapšanas dinamika tikai iegūtu, kontrasts starp sākotnēji spožo un vēlāk lirisko, pašai dziedzīgo, mirstošo Violetu būtu spilgtāks. Toties kā pārlicina kurtizānes tēla attīstība lirisma un traģisma virzienā! Neaizmirstams ir viņas galējais, emocionāli koncentrētais piano viņai izšķirošajā, nepanesami smagajā brīdī, kad Violeta izlemj paklausīt Žorža Žermona lūgumam atteikties no mīlestības - vienīgās, kas viņu patiesībā tur pie dzīvības! Līdz asarām aizkustina dziedājums Floras ballē, kurā skan visaptveroša piedodošā nots.

Tikpat īsta ir P.Černoņa jauneklīgā, dedzīgā aizrautība Alfrēda lomā amplitūdā no mīlestības līdz liesmainām dūsmām, kad no mīlestības līdz naidam tikai viens solis. Viņam vēl pietrūkst izkoptas vokālās kantilēnas, toties viņš ir pilnībā identificējies ar lomu, kurā ir aizkustinoši naivs, temperamentīgs un tiešs. Savukārt Samsons Izjumovs, šķiet, ir jau piedzimis Žermons - tēvišķīgs, līdzsvarots, pašcieņas pilns, bet ne bez spējas būt sirsnīgs. Turklāt tas viss atspoguļojas dziedoņa vokālajā meistarībā, niansēs. Vienkārši rūpīgā sirsnībā patiesa ir Liene Kinča, atveidojot uzticīgo kalponi Anīnu. Dabiskā sekspilā garšīgi staro Ilona Bagele, izkonkurējot pat profesionālās striptīza dejojājas, pirms kurām vulgāra šķiet kora dāmu centība brunču cilāšanā.

Dzīves sulas un putas

Un smaržodams puto īsts šampanietis brīdī, kad, pa īstam iemalkojusi, Violeta to pēkšņā impulsīvumā tieši no pudeles spēji laista pār visu skatuvi. Tiesa gan, ar īpašu, pārsteidzošu "šampanieša efektu" sastopamies jau otrajā A.Žagara iestudējumā. Tas ir variēts režisora pašcitatā, atsaucot atmiņā iespaidīgo brīdi P.Čaikovska operā Pīķa dāma, kad vecā grāfiene mirst nevis no Hermaņa pistoles, bet pašas atkorķētā šampanieša šāviena. Abos iestudējumos šampanieša efekts ir emocionāli ļoti iedarbīgs, tomēr Pīķa dāmā tas ir īpaši pārsteidzošs, jo balstīts paradoksā. Šampanieša pudeles efekts nav vienīgais Žagara "starpopusu tematisms" režijā (pēc L.Kārklīņa terminoloģijas par zīmīgām intonācijām, kuras atkārtojas viena komponista dažādos skaņdarbos). No Pīķa dāmas jaunuzvedumā "viesoņas" arī dzīrojošais koris, kurš vairs nav anonīma kora masa, bet gan ņirb dažādu tipāžu un dzīvu cilvēcisko attiecību kamolā. Bet Pīķa dāmas skaistuma karalienei izritinātais sarkanais paklājs nu pacēlies podiuma augstumā.

Pārlicina iestudējuma pārcēlums laikā, liekot pazīstamās operas varoņiem darboties 50.gadu Parīzē, kas atdzima sulīgā, radošā dzīvespriekā (gan miesiskā, gan intelektuālā) pēc Otrā pasaules kara sāpīgajām traumām. Vērtība ir Kristīnes Pasternakas lieliskie sieviešu tērpi, īpaši pirmās balles krāšņās vakarkleitas, kas lieliski izceļas atturīgajā Andra Freiberga scenogrāfijas salonā ar dažiem īstiem (ne nožēlojami butaforiskiem) interjera priekšmetiem. Tas, ka varoņi nevis dīki uzdzīvo, bet steidz izgaršot dzīvi, ko dara, ļoti tieši sekojot agrāk neievērotām Verdi mūzikas detaļām, tikai vairo drāmas traģisma fatālo skaudrumu. Tu skrien un tver sapni kā vējš, bet atduries kā...

Salīdzinot ar citā sastāvā ģenerālmēģinājumā redzēto, nākas konstatēt, ka tieši no skatuves māksliniekiem, tieši no viņiem un jūtu ķīmijas viņu starpā ir atkarīgs tas, vai izrāde ritēs vēsi estetizētā daiļumā vai tomēr dzīvos, pulsēs, sāpēs, ievainos, valdzinās un mierinās XXI gs. skatītāju, kas ienācis Operā aizmirst arvien tikai pieaugošo paša dzīves stresu, haosu un tempu.u

P.S. Nevar nepamanīt jauno sistēmu programmas bukletā, kuram vizuālu šarmu piešķir melnbaltie, iestudējuma noskaņai sagatavojošie 50.gadu Parīzes un parīziešu uzņēmumi, bet izziņas vērtību - operas dramaturga Johena Breiholca un modes ekspertes Unas Meisteres raksti gan par Aleksandra Dimā romāna un Džuzepes Verdi operas tapšanas vēsturisko fonu, gan jaunā iestudējuma koncepciju, tēlu sistēmu un Kristiana Diora savulaik revolucionāri sievišķīgo modes līniju New look, kas kalpojusi par iedvesmu Traviatas jauniestudējuma tērpiem. Priecē arī ierosinošie "ieteicamās literatūras" saraksti: grāmatu, CD un DVD izlase. Tiesa, bukletā trūkst pamatziņu par galveno lomu izpildītājiem, kuru vidū ir ne tikai pastāvīgie LNO solisti, bet arī viesi. Un var gadīties, ka ļaudis ar lielākām personiskajām ambīcijām, kuri "jau paši visu zina", aizkaitinās aizdomas par pamācošu toni. Bukleta mērķauditorija ir tie, kuri vēl nav iesūnojuši pašvērtības augstprātībā un kuros vēl nav zudusi vēlme mācīties.

Inese Lūsiņa Diena, Kultūras Diena, 27.04.2007